

Psykisk ohälsa bland barn och unga

Karlstads kommun

Projektledare Lena Brönnert

Projektmedarbetare Elinore Fahlgren

Innehållsförteckning

1.	Sammanfattning	2
2.	Inledning	3
2.1.	Bakgrund	3
2.2.	Syfte och revisionsfråga	3
2.3.	Revisionskriterier	3
2.4.	Kontrollmål	3
2.5.	Avgränsning	4
2.6.	Metod	4
3.	Iakttagelser och bedömningar	5
3.1.	Överenskommelser och rutiner för samverkan	5
3.2.	Förebyggande arbete	7
3.3.	Kompetens för att upptäcka barn och unga med psykisk ohälsa	9
3.4.	Rutiner för orosanmälan	10
3.5.	Styrning gällande individuell planering	11
4.	Revisionell bedömning	13
4.1.	Rekommendationer	14

1. Sammanfattning

PwC har fått i uppdrag av kommunens revisorer att granska att barn- och ungdomsnämnden samt arbetsmarknads- och socialnämnden säkerställer ett förebyggande arbete och samverkan för att motverka psykisk ohälsa bland barn och unga.

Granskningen har genomförts genom analys av styrande dokument relevanta för revisionsfrågan, andra för granskningen relevanta skrivelser och beslut samt genom intervjuer med tjänstemän inom berörda verksamheter.

Granskningen visar att det finns kunskaper hos personalen och rutiner för att upptäcka psykisk ohälsa hos barn och unga inom granskade nämnder, samt att nämnderna säkerställer att ett förebyggande arbete sker för att motverka psykisk ohälsa.

De överenskommelser och styrande dokument som upprättats i syfte att nå samverkan och samsyn är i flera fall inte kända i förvaltningarna. Det saknas i stort former för och faktiska uppföljningar av att styrningen efterlevs. Vi noterar även att de mål som nämns som relevanta för granskningens syfte inte har följts upp.

Det finns en styrning för samverkan mellan granskade nämnder när oro finns för att ett barn far illa. Intervjuerna visar dock exempel på att denna rutin inte är implementerad inom barn- och ungdomsnämnden. Det finns även en samverkansrutin för kommunens och hälso- och sjukvårdens instanser för barn och unga som beskriver anmälningskyldigheten.

Det finns en tydlig intern styrning inom granskade nämnder för att upprätta en samordnad individuell plan i de fall det är befogat.

Granskningen utmynnar i följande rekommendationer:

- Barn- och ungdomsnämnden och arbetsmarknads- och socialnämnden bör säkerställa att överenskommelser och annan styrning gällande samverkan är kända och tillämpas för att nå gemensamma mål och samsyn. För att säkerställa att dessa är styrande i verksamheten bör de återkommande och strukturerat följas upp.
- Barn- och ungdomsnämnden bör säkerställa att rutinen gällande orosanmälan är implementerad.

2. Inledning

2.1. Bakgrund

Psykisk ohälsa är ett sammanfattande begrepp som inkluderar både mindre allvarliga psykiska problem och mer allvarliga symtom som uppfyller kriterierna för en psykiatrisk diagnos. Den psykiska ohälsan bland barn och unga ökar. Många ungdomar upplever svårigheter att hantera vardagen på grund av stress, sömnsvårigheter, huvudvärk, depression och ångest. Flera unga, framförallt flickor, ges antidepressiva läkemedel.

Att upptäcka tecken på psykisk ohälsa är viktigt för att tidigt kunna ge insatser i syfte att motverka hinder för utveckling och etablering i samhället. Inom de verksamheter som möter barn och unga behövs kunskaper för att upptäcka psykisk ohälsa men även rutiner för och överenskommelser om samverkan internt och med hälso- och sjukvården som visar gemensamma mål och en samsyn. Detta är också en förutsättning för ett helhetsperspektiv där samordningen mellan huvudmännen är god. Detta inkluderar hur en samordnad individuell plan ska upprättas då insatser ges från flera håll till enskilda barn, vilket blir allt vanligare.

Enligt skollagen har elevhälsan en hälsofrämjande och förebyggande roll för att stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål. Genom stöd, bedömningar och utredningar bidrar elevhälsan till hälsofrämjande skolutveckling och undanröjer hinder för enskilda elevers lärande.

Socialtjänsten ska verka för att barn och unga växer upp under goda förhållanden. Detta innebär bland annat att bedriva uppsökande arbete och rådgivningsverksamhet för att få kännedom om barn och unga i behov av insatser, men även att utreda barns behov efter ansökan eller anmälan för att säkerställa att behov av stöd tillgodoses.

Kommunens revisorer ser skäl att granska att detta säkerställs i kommunen.

2.2. Syfte och revisionsfråga

Syftet med granskningen är att visa om barn- och ungdomsnämnden samt arbetsmarknads- och socialnämnden säkerställer ett förebyggande arbete och samverkan för att motverka psykisk ohälsa bland barn och unga.

2.3. Revisionskriterier

Revisionskriterierna utgör underlag för de bedömningsgrunder som uttrycks i kontrollmålen. I denna granskning är dessa:

- Kommunallagen
- Socialtjänstlagen
- Skollagen
- Relevanta styrande dokument beslutade av kommunfullmäktige.

2.4. Kontrollmål

- Det finns överenskommelser och/eller rutiner för samverkan mellan barn- och ungdomsnämnden och arbetsmarknads- och socialnämnden, vilka visar gemensamma mål och samsyn.
- Det sker ett förebyggande arbete inom förskola och skola
- Det sker ett förebyggande arbete inom socialtjänsten
- Aktuella nämnder säkerställer att det finns kompetens hos personal som möter barn och unga för att upptäcka psykisk ohälsa

- Det finns rutiner för att anmäla kännedom om barn och unga i behov av stöd som omfattar såväl kommuninterna som externa parter
- Det finns en styrning som visar hur en individuell planering ska upprättas där det är befo- gat.

2.5. Avgränsning

Granskning begränsas till nämndernas ansvar i uppdragen som rör barn och unga, 0 – 16 år.

2.6. Metod

Granskningen omfattar analys av styrande dokument i form av mål, riktlinjer, policydokument och överenskommelser relevanta för revisionsfrågan. I granskningen har framkommit att en kommunövergripande översyn av styrmodellen gjorts vilket medfört att nämndmål för såväl 2018 som 2020 har presenterats som styrande.

Intervjuer har genomförts med ledningspersonal inom socialtjänst och skola samt med operativ personal inom verksamheter som arbetar med förebyggande uppgifter och med anmälningsplikt. Dessa har varit:

- Avdelningschef för arbetsmarknads- och socialförvaltningens familjeavdelning
- Verksamhetsutvecklare inom arbetsmarknad- och socialförvaltningen
- Representant för arbetsmarknads- och socialförvaltningens mottagningsgrupp
- Familjecentralens samordnare
- Representant för arbetsmarknads- och socialförvaltningens fältgrupp
- Utbildningschefer för förskola och skola
- Chef för central elevhälsa
- Representanter för elevhälsan (psykolog, kurator, speciallärare)
- Specialpedagoger och psykolog inom förskolan
- Processledare ANDT¹-frågor

Rapporten är sakavstämd hos de intervjuade cheferna och kvalitetssäkrad enligt PwC:s interna rutiner.

---

¹ Alkohol, narkotika, dopning, tobak.

3. Iakttagelser och bedömningar

3.1. Överenskommelser och rutiner för samverkan

Nya Perspektiv är ett utvecklingsarbete som bygger på en rad olika samarbetsformer mellan Värmlands läns kommuner och Region Värmland. De professioner som deltar, återfinns i huvudmännens verksamheter riktade till barn och unga. En politisk styrgrupp ansvarar för planering och uppföljning. En beredningsgrupp hanterar samverkans- och gränssnittsfrågor. I arbetet finns också representanter för brukar- och närståendeorganisationer. En värdegrund har fastställts som bygger på tillit, förtroende mellan huvudmännen och att ett helhetsperspektiv ska eftersträvas. En gång per år träffas kommunledning, regionledning, ledning för skola, socialtjänst och ledning för hälso- och sjukvård för att diskutera kring gemensamma utmaningar. Ett av flera fokusområden är barn och unga. Ett årligt politiskt inriktningsdokument beskriver samarbetets övergripande mål. Dessa är inriktade mot bland annat psykisk och fysisk hälsa, exempelvis att antalet självmord ska minska och att fler elever ska känna trygghet i skolan.

Ett antal arbetsgrupper med representanter från huvudmännen arbetar med aktuella fokus inom *Nya Perspektiv*. En av dessa arbetar för att skapa förutsättningar så att barnfamiljer ska känna trygghet och kunna erbjudas ett anpassat stöd, en annan arbetar för att skapa en trygg uppväxt och en skolgång som är inkluderande. En särskild arbetsgrupp arbetar med utvecklingsfrågor gällande psykisk hälsa, exempelvis tidiga insatser i samverkan för barn och unga 6 – 18 år med komplex problematik. Enligt intervjuerna har arbetet inom *Nya Perspektiv* genererat en styrning som ses som *operativ*. Arbetet i sin helhet beskrivs inte helt ha hittat sin form. De många grupperna gör arbetet *svårhanterligt*. Enligt intervjuerna kännetecknas arbetet av en strävan att skapa gemensamma strategier och gemensam värdegrund.

Mjuka Gruppen, är en kommunintern grupp som består av bland annat direktörer för de så kallade *mjuka* nämnderna; arbetsmarknads- och socialnämnden, vård- och omsorgsnämnden, gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden, barn- och ungdomsnämnden och kultur- och fritidsnämnden. Även utbildningschef för respektive grundskola och förskola samt chef för Centrala elevhälsan deltar. Gruppen träffas kontinuerligt och uppdraget är att se synergieffekter mellan förvaltningarna. Gruppen har enligt intervjuerna gett ett uppdrag till en av dess arbetsgrupper att se över rutiner kring samverkan och specifikt sammanföra samtliga nuvarande styrande dokument till ett.

Vidare finns forumet *Samverkan barn och unga*² vilket innefattar förutom socialtjänst och skola, polis, politiker, ungdomsfullmäktige samt ytterligare aktörer som bedöms viktiga för uppdraget att underlätta arbetet mellan förvaltningarna i kommunen. Gruppen träffar en gång per kvartal och arbetar med frågor som berör barn och unga med fokus på drog- och brottsförebyggande insatser. Gruppen ska arbeta förebyggande och ta initiativ till samordning inom området när det behövs. Barnkonventionen utgör grund för gruppens arbete. Här har initiativ tagits till en arbetsgrupp av tjänstemän med kompetens kring hälsofrämjande och förebyggande arbete på organisations-, grupp- och individnivå. Även andra funktioner kan adjungeras in för specifik kunskap i aktuella frågor. Enligt intervjuerna beskrivs gruppen ha en uppgift att väcka, och att lösa frågor av värde för de operativa verksamheterna.

För att tydliggöra hur samverkan ska ske mellan barn- och ungdomspsykiatri, Första linjen, socialtjänsten och elevhälsan i länet för att säkerställa att barn och unga, 6 – 17 år, får stöd utifrån sina

---

² Karlstads kommun *Samverkan barn och ungdom*. Uppdaterad 2019-07-16, samt Karlstads kommun *Reglemente för samverkan barn och ungdom*. Beslutad av kommunfullmäktige, 2011-03-17.

behov finns en *samverkansrutin*³. Här beskrivs verksamheternas uppdrag samt hur och i vilka fall samverkan ska ske mellan de fyra parterna. Här finns också kontaktuppgifter.

En *länsöverenskommelse och samverkansrutin för socialtjänst, förskola, skola, tandvård och hälso- och sjukvård*⁴ har tagits fram för att tydliggöra det gemensamma ansvaret för barn som far illa och att bidra till samverkan mellan aktörerna. Målgruppen är barn som är aktuella inom den sociala barn- och ungdomsvården. Här konstateras att barn som är aktuella inom den sociala barn- och ungdomsvården bör beaktas som en högriskgrupp gällande psykosocial hälsoproblematik. Om barnet har behov av insatser från flera verksamheter kan dessa behöva samordnas för att nå bästa resultat. Överenskommelsen berör samverkan i praktiken och det ansvar som finns hos respektive huvudman, exempelvis bedömning av barnets behov om det finns oro för den psykiska hälsan. Om något avviker från den ärendegång som beskrivs i överenskommelsen finns rutiner för avvikelserapportering. Vid intervjuer med arbetsmarknads- och socialnämndens representanter nämns överenskommelsen, men exempel på hur det kommit att präglat det operativa arbetet har inte getts.

Vid intervjuer framkommer att den styrning som finns för samverkan och samsyn i flera fall inte är känd eller beskrivs inte som styrande. Det beskrivs som otydligt hur samverkan ska genomföras.

En struktur för samverkan på enhetsnivå saknas, enligt intervjuerna med skolpersonal. Samverkan sker framförallt gällande specifika tema, eller kring individuella barn.

Vid intervjuerna med elevhälsans representanter framkommer att samarbete med socialtjänst och barnpsykiatri är avgörande för att kunna klara uppdraget till de barn i skolan som har behov av stöd. Ansvarsfördelningen mellan socialtjänst och skola uppfattas dock som otydlig.

Övrig styrning mot samverkan inom arbetsmarknads- och socialnämnden

Ett mål inom arbetsmarknads- och socialnämnden enligt de *beslutade målen för 2018* är att stärka det områdesbaserade arbetet genom ökad samverkan och samarbete kring barn och unga.

*Handlingsplan Arbetsmarknads- och socialförvaltningen – Psykisk hälsa*⁵ visar att en av kommunens övergripande mål är att invånarna ska kunna leva ett hälsosamt liv, där främjande av psykisk hälsa och förebyggande av ohälsa ingår. Planen ska ligga till grund för nämndens utvecklingsarbete inom området psykisk hälsa och ska också ses som vägledande för samverkan både internt och externt. Planen antogs enligt intervjuerna i januari 2019 och ska följas upp årsvis av en förvaltningsövergripande arbetsgrupp.

Övriga styrning mot samverkan inom barn- och ungdomsnämnden

Inom barn- och ungdomsförvaltningen har dokumentet, *Hälsofrämjande och förebyggande arbete riktat till barn och unga*⁶, tagits fram i samverkan med arbetsmarknads- och socialförvaltningen. Det påvisar behov av samsyn, samverkan och att arbeta systematiskt för att förändra attityder. En samsyn eftersträvas kring de insatser, åtgärder och program som ger önskad effekt. Här nämns bland annat vikten av att upptäcka barn som far illa och att arbeta med att stärka barn och ungas hälsa. Återkommande gemensamma insatser enligt dokumentet, är att erbjuda kompetensutveckling vilket bedöms stärka samverkan mellan förvaltningarna. Detta dokument har inte kommenterats vid intervjuerna.

---

³ Region Värmland: *Samverkansrutin för elevhälsa, första linjens unga, socialtjänsten och barn och ungdomspsykiatri i Värmland*. Version två. Giltig t o m 2020-12-31.

⁴ Region Värmland: *Utveckling, lärande och hälsa för barn inom den sociala barn- och ungdomsvården*. Länsöverenskommelse och samverkansrutin för socialtjänst, förskola, skola, tandvård och Hälsa – och sjukvård. Nya perspektiv – Utveckling i samverkan. Odaterad

⁵ Karlstads kommun: *Handlingsplan arbetsmarknads- och socialförvaltningen. Psykiskt hälsa*. Centrala ledningsgruppen ASF 2018 – 2020.

⁶ Karlstads kommun, Arbetsmarknads- och socialförvaltningen: *Hälsofrämjande och förebyggande arbete riktat till barn och unga*. 2017-10 -11.

Bedömning

Kontrollmålet bedöms som delvis uppfyllt.

Det finns överenskommelser och rutiner som berör samverkan internt och mellan huvudmännen i länet som arbetar med barn och unga, dvs även samarbetet mellan barn- och ungdomsnämnden och arbetsmarknads- och socialnämnden. Dokumenten visar en ambition att nå gemensamma mål och samsyn.

Det framkommer dock vid flera intervjuer att styrningen mot samverkan, gemensamma mål och samsyn inte är känd i den operativa verksamheten hos nämnderna.

3.2. Förebyggande arbete

Kommunövergripande och verksamheter i samverkan

På *kommunens webbsida* ges en samlad information över vanliga frågor och problem för barn och unga med psykisk ohälsa och deras föräldrar. Den beskriver stödverksamhet som drivs inom kommunen. Fokus är oro för alkoholkonsumtion, bråk och/eller missbruk hos föräldrar, skilsmässa, dödsfall, kroppslig eller psykisk funktionsnedsättning, aggressivitet och destruktivitet, mobbning, sexuella övergrepp, frånvaro, stress m m. Sidan påvisar resurser, exempelvis elevhälsan, familjeavdelningen, stödgrupper riktade mot drogproblematik och kyrkans sorgegrupper. Länkar ges till ekonomiskt bistånd, elevhälsoteamet, enheter inom kommunen och Regionen som ger stöd vid missbruk – exempelvis Nexus⁷.

En *familjecentral* finns i kommunen sedan december 2018. Denna drivs i samverkan mellan Regionen och kommunen och leds av en styrgrupp bestående av förskolechef, enhetschef inom socialtjänsten samt chef för BVC och MVC. Genom den gemensamma verksamheten nås föräldrar och barn. Här kan hänvisas till socialtjänstens övriga verksamheter. Utifrån behov kan riktad gruppverksamhet startas. Verksamheten har bjudit in samtliga förskolechefer för att ge information om verksamheten.

Tummen är en stödverksamhet för barn i förskoleåldern som riskerar att inte få sina behov tillgodosedda. Insatser erbjuds till både barn och föräldrar. Verksamheten drivs i samverkan mellan kommunen och Region Värmland. Målet är att främja barns mående och utveckling. Insatserna ges i tvärprofessionella team. Verksamheten erbjuder handledning till personal inom förskola och BVC. Här finns psykolog, socionom och specialpedagog tillgänglig för stödinsatser.

Barnhälsoteamet är ett lokalt forum där personal från förskola, skola och barnhälsovård samt socialtjänst kallas samman för att diskutera och ge stöd till personal kring specifika individärenden.

Vid intervjuerna förs kontinuerliga *trygghetsmöten* fram som viktiga i ett förebyggande perspektiv. Kommunens säkerhetssamordnare kallar socialtjänst och polis till dessa för diskussioner om ungdomars situation i kommunen, i syfte att kunna möta detta i samverkan.

Barn- och ungdomsnämnden

Beslutade nämndmål 2018⁸ och 2020⁹ visar att barns psykiska hälsa ska vara god och att ungdomars missbruk ska minskas genom attitydpåverkan. 2018 var nämndmålet även att barns och ungas uppväxtvillkor ska stärkas genom förebyggande, tidiga och hälsofrämjande insatser. En indikator för detta var elevernas upplevelse av sin psykiska hälsa. Detta är även indikator för målet att *undervisningen ska vara fri från diskriminering och kränkningar*. Vid intervjuerna framkommer att ett arbete med att forma aktiviteter för att nå målen nyligen påbörjats. Ett exempel ges där en psykologresurs har tillsatts för att bli en stötta enskilda barns psykiska hälsa. Vid intervjuerna fram-

⁷ Nexus finns inom arbetsmarknads- och socialnämnden, och vänder sig till unga upp till 25 år som har problem med alkohol eller andra droger och erbjuder olika former av stöd i form av samtalsbehandling, haschavvänjning, återfallsprevention m m.

⁸ Karlstads kommun: *Sammanställning beslutade nämndmål*. Uppdaterad oktober 2018

⁹ Karlstads kommun: *Sammanställning beslutade nämndmål 2020*. Uppdaterad maj 2019

kommer att psykologresurs efterfrågas i högre utsträckning. Det finns enligt denna en psykolog på 900 elever.

Inom alla skolor finns tillgång till *elevhälsoteam*. De utreder, ger stöd och kan hänvisa till externa resurser. Här finns skolsköterska, skolläkare, specialpedagog, skolkurator och skolpsykolog. Den senare ger stöd även till personal inom skolan, utöver stöd till elever och föräldrar.

Hälsoenkäter till barn och föräldrar ligger till grund för hälsosamtal som elevhälsan genomför med samtliga elever. Svaren från dessa är i fokus i elevhälsoarbetet och genererar riktade insatser på lokal nivå. De som varit aktuella är insatser mot rökning, utbildningsinsatser till personal, insatser vid ökad frånvaro, missbruksproblem och mediamissbruk. En ambition är att få en övergripande bild av behoven i kommunen för att också säkerställa att alla barn och unga har möjlighet till samma utbud. Hälsosamtal är också indikator för att mäta uppfyllelse av mål riktat mot psykisk hälsa. Elevhälsan genomför också en trygghetsenkät.

Socialtjänstens familjebehandlare finns i skolan som ett förebyggande stöd, vilket medfört att möjligheten att upptäcka psykisk ohälsa ökat. Denna satsning avslutas i juni 2020 och ska då utvärderas av *Mjuka Gruppen*.

Frånvaro ses som en riskindikator. Att tidigt arbete med frånvaro kan minska risken för att utveckla känslor av utanförskap och därigenom psykisk ohälsa, enligt intervjuerna. Projektet *Förbättrad skolnärvaro* finansieras genom socialt investeringskonto, där lärarkåren genomgått ett utbildningspaket för att få ökad kompetens. En projektgrupp arbetar konkret med insatser till eleverna. Denna satsning pågår till och med 2020, enligt intervjuerna.

Kommunens förskolor och skolor har särskilda rutiner för när barn eller elever mister syskon eller föräldrar, i syfte att uppmärksamma och vid behov initiera att stöd fås.

Arbetsmarknads- och socialnämnden

Nämndmål för 2018 är att stärka förebyggande och tidiga insatser. För detta mäts antal öppenvårdsinsatser för barn och ung 0 - 17 år samt antal deltagare i fältgruppens gruppverksamhet. Nämnden har också i likhet med barn- och ungdomsnämnden målet att minska riskbruk, missbruk, alkohol och droger.

I *Handlingsplan Arbetsmarknads- och socialförvaltningen – Psykisk hälsa*, är förebyggande arbete ett av fem fokusområden. Tidiga insatser ska riktas mot riskgrupper gällande psykisk ohälsa. Gruppverksamhet finns för barn med missbrukande föräldrar, barn till psykiskt sjuka föräldrar, barn till skilda föräldrar och till barn som bevittnat våld, enligt intervjuerna. Här nämns också föräldraskapsstöd och fältgruppens arbete.

Nämndens *fältverksamhet* utökades 2019 från tre till sju tjänster med målet att öka närvaron på kommunens gator. Fältarbetare finns även i skolor, fritidsgårdar och vid ungdomsarrangemang. Utifrån de behov som uppmärksammas tas initiativ till riktade förebyggande gruppverksamheter, ibland tillsammans med elevhälsan. Fältarbetare hänvisar också ungdomar, barn och föräldrar vidare till andra verksamheter.

På kommunens webbsida finns *Ungdomsmottagning på nätet* för unga mellan 13 och 25 år. Här ges information om sex, hälsa och relationer. Det finns också en möjlighet att ställa anonyma frågor.

En ytterligare form av förebyggande verksamhet inom socialtjänsten är rådgivning till familjer, enskilda, men även till personal inom kommunen. Genom tillgänglighet för samtal under kontorstider¹⁰ kan en anonym konsultation kring oro, problem etc. erbjudas. Det kan ske via telefon eller vid personligt möte.

---

¹⁰ Öppettider för telefonkonsultation är 8.00 – 12.00 samt 13.00 – 16.00.

Två ANDT-samordnare ger information om droger och beroende inom skolan.

Bedömning

Kontrollmålet bedöms som uppfyllt.

I samverkan bedriver granskade nämnder verksamhet som har ett förebyggande syfte, exempelvis Familjecentralen och Tummen.

Förskola och skola har ett uppdrag att arbeta förebyggande. Detta sker bl a genom en struktur för att uppmärksamma tecken på psykisk ohälsa och utifrån detta erbjuda insatser.

Socialtjänsten bedriver insatser med förebyggande perspektiv, däribland fältverksamheten och rådgivningsverksamhet.

3.3. Kompetens för att upptäcka barn och unga med psykisk ohälsa

Inom *Nya perspektiv* har flera utvecklingsområden identifierats, där utbildning kring psykisk hälsa är ett. Enligt intervjuerna ska personal inom förskola, skola, socialtjänst nå en god kompetens för att kunna möta personer med psykisk ohälsa, genom utbildningen *Första hjälpen vid psykisk ohälsa*¹¹. Kommunen har valt att utbilda specialpedagoger och personal inom den centrala elevhälsan, för att sedan vidareutbilda kommunens anställda internt. I Elevhälsoplanen 2019/2020 framgår att utbildning är en aktivitet under läsåret.

Samverkansrutinen¹² klargör att parterna förbinder sig till att bjuda in varandra till lämpliga föreläsningar och utbildningstillfällen. Den säger även att en vid en gemensam samverkansdag ska kommuner och landsting utveckla kompetens, utbyta erfarenheter och utöka förståelse för varandras uppdrag.

Vid intervjuerna framkommer exempel på aktiviteter som en gemensam utbildningsdag där personal från folktandvård, barn- och ungdomspsykiatri, förskola och skola lyssnade på föreläsning om *oroväckande skolfrånvaro*. Här presenterades också samverkansdokument mellan huvudmännen. Under hösten 2020 planeras ytterligare samverkansdag.

Vid intervjuer med personal vid både arbetsmarknads- och socialförvaltningen samt barn- och ungdomsförvaltningen framkommer att personalen upplever att fokus på psykisk hälsa i utbildningsinsatser är tydligt.

Arbetsmarknads- och socialnämnden

Handlingsplan Arbetsmarknad- och socialförvaltning – Psykisk hälsa, visar att det är viktigt att kunna möta personer som befinner sig i svåra situationer på ett bra sätt och att personal inom förskola, skola, socialtjänst och hälso- och sjukvård därför behöver ha kompetens för detta. Nämnden har satt ett mål om att all personal ska ha en grundläggande basutbildning inom psykisk hälsa. Respektive avdelningar ansvarar för att anpassa denna. Återkommande utbildningsinsatser ska genomföras enligt planen. Enligt intervjuerna genomförde förvaltningen denna under november 2019.

I planen finns också ett fokus på att öka den mångkulturella kompetensen hos personalen för att på bästa sätt kunna möta och förstå psykiska hälsa och kulturella olikheter.

Enligt intervjuerna har en samordnare anställts för verksamhetsutveckling på avdelningsnivå med fokus på psykisk ohälsa.

---

¹¹ Ett utbildningsprogram där syftet jämförs med fysisk Första hjälpen-utbildning dvs att ge kursdeltagaren kunskaper som tillåter denne att rycka in och ge en första hjälp tills den drabbade fått professionell hjälp

¹² Region Värmland: *Utveckling, lärande och hälsa för barn inom den sociala barn- och ungdomsvården*. Länsöverenskommelse och samverkansrutin för socialtjänst, förskola, skola, tandvård och hälso – och sjukvård. Nya perspektiv – Utveckling i samverkan. Odaterad

Barn- och ungdomsnämnden

Inom skolan beskrivs specialpedagoger, skolpsykolog och skolsköterskan som ett stöd för kompetens för att förstå och se psykisk ohälsa hos barn och unga. En ytterligare psykologresurs inom förskolan har tillsatts för att handleda personal och att öka kunskapen om psykisk ohälsa.

Samtlig personal inom elevhälsan har genomgått utbildning gällande neuropsykiatriska problem under de senaste åren, samt genomgått utbildning i suicidprevention. De har ett uppdrag att vidareutbilda övrig personal på enheterna.

Bedömning

Kontrollmålet bedöms som uppfyllt.

Det finns en styrning för att öka kompetens i syfte att upptäcka de barn som har behov av stöd pga psykisk ohälsa. I granskningen ges exempel på utbildningsinsatser som skett men också att det finns resurspersoner med god kompetens i syfte att vara stöd för och utveckla annan personal.

3.4. Rutiner för orosanmälan

Kommunens webbsida visar kontaktuppgifter samt socialtjänstens arbetarsätt i situationer där det finns en misstanke om att ett barn far illa. Denna riktar sig främst till allmänheten. Den *samverkansrutin*¹³ som tagits fram gemensamt för kommunens och hälso- och sjukvårdens instanser för barn och unga beskriver anmälningsskyldigheten som ett gemensam åtagande samt vad den konkret innebär.

En *gemensam handlingsplan*¹⁴ (riktlinje) finns för arbetsmarknads- och socialförvaltningen och barn- och ungdomsförvaltningen för att bidra till en god samverkan i syfte att på bästa sätt kunna hjälpa barn som far illa eller riskerar att fara illa. Den vänder sig till personal vid förskola, fritidshem, grundskola och särskola och avser barn och unga 0 – 18 år. Målet är att stöd ska ges utifrån en helhetssyn. Här framgår att socialtjänsten årligen erbjuder informationsmöten gällande anmälningsskyldighet, vilket bekräftas vid intervjuerna.

Riktlinjen visar tillvägagångssätt vid orosanmälan. Den berör de svårigheter som kan dyka upp och möjligheter att konsultera familjeavdelningen anonymt för stöd och vägledning. Den visar vad en förhandsbedömning innebär, hur utredningen kan gå till samt vilken typ av insatser som kan bli aktuella. Rutinen innehåller också kontaktuppgifter. Ett flödesschema i rutinen åskådliggör stegen vid anmälan. I en bilaga redogörs för den sekretess som gäller mellan olika myndigheter.

Skola och förskola rekommenderas i riktlinjen att bjuda in vårdnadshavare och barnet i fråga om det är lämpligt, samt socialtjänsten till ett anmälningssmöte där bakgrund till oron går igenom. För detta finns en skriftlig rutin för socialtjänstens personal. Det framkommer vid intervjuer med representanter från både skola och socialtjänsten, att anmälningssmöten genomförs och upplevs fungera bra. Vid anmälningssmöte deltar från förskola och skola alltid rektor, men sällan den pedagog som initierade anmälan.

Handlingsplanen ska följas upp en gång per år genom samverkansgrupp där nämnderna representeras.

Vid intervjuer med elevhälsan framkommer att det finns stora behov på enheterna att få prata om situationen där en anmälan aktualiseras. Socialtjänsten har tidigare bjudits in för att ge information

---

¹³ Region Värmland: *Utveckling, lärande och hälsa för barn inom den sociala barn- och ungdomsvården. Länsöverenskommelse och samverkansrutin för socialtjänst, förskola, skola, tandvård och hälso-, och sjukvård. Nya perspektiv – Utveckling i samverkan.* Odaterad

¹⁴ Karlstads kommun, Arbetsmarknads- och socialförvaltningen, barn och ungdomsförvaltningen: *Gemensam handlingsplan. Gemensam riktlinje kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa.* Direktörsbeslut, giltigt 2019 – 06 tills vidare

och för att diskutera kring den gemensamma rutinen. Idag uppfattas att mottagningen inte hinner med detta, men är positiva till att ge stöd. När anmälan görs initieras sällan ett samarbete mellan skola och socialtjänst. De handlar i hög grad om att ansvaret *lämnas över*. Skolan saknar en konsultativ roll hos socialtjänsten.

Nya Perspektiv bjuder in till en temadag årligen med fokus på samverkan mellan olika förvaltningar. Orosanmälan är en av de stående punkter som diskuteras.

Vid intervju med skolpersonal (specialpedagoger) visar det att flera hade liten eller ingen erfarenhet av att göra en orosanmälan och att det fanns osäkerhet om det fanns en rutin.

Bedömning

Kontrollmålet bedöms som uppfyllt gällande arbetsmarknads- och socialnämndens ansvar men delvis uppfyllt för barn- och ungdomsnämnden.

Det finns en styrning i form av riktlinjer för samverkan mellan granskade nämnder när oro finns för att ett barn far illa. Denna har tagits fram gemensamt. Den visar tillvägagångssätt för den anmälningspliktiga personalen att göra anmälan, socialtjänstens arbetssätt vid anmälan, möjlighet för anmälningspliktig personal att kunna konsultera socialtjänsten vid osäkerhet. Detta har visat sig vara betydelsefullt för att underlätta att anmälan görs.

Intervjuerna inom barn- och ungdomsnämnden visar exempel på att denna rutin inte är implementerad.

Det finns en samverkansrutin för kommunens och hälso- och sjukvårdens instanser för barn och unga som beskriver anmälningskyldigheten som ett gemensamt åtagande samt vad den konkret innebär. Respektive huvudman har ett ansvar att säkerställa kompetens om och rutiner för hur anmälningsplikten ska hanteras. Vi vill dock hänvisa till SoL 3 kap 4 § om att socialnämnden har ett ansvar för att upplysa om socialtjänsten, för att säkerställa att barn och unga får hjälp och stöd om behov uppstår.

3.5. Styrning gällande individuell planering

Bestämmelser om samordnad individuell plan (SIP) fördes in i socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen 2010. Planen ska upprättas när den enskilde har behov av insatser från både socialtjänsten och hälso- och sjukvården, för att den enskilde ska få sina behov tillgodosedda. En förutsättning är att den enskilde själv samtycker till planen. Syftet är att insatserna samordnas och ges ur ett helhetsperspektiv. Det finns inget som hindrar att exempelvis förskolan eller skolan medverkar vid upprättande av planen.

Kommunfullmäktiges mål för socialnämnden fastställer att nämnden ska arbeta för att stärka samverkan med externa samverkansparter samt stärka förebyggande och tidiga insatser i syfte att fler barn och ungdomar ska få goda uppväxtvillkor. Dessa mäts genom bland annat antal möten där samordnade individuella planer har upprättats. Då ett nytt verksamhetssystem infördes 2018 har målluppfyllelse kring detta inte kunnat mätas.

Den nämndgemensamma handlingsplanen¹⁵ (riktlinjen) för att bidra till en god samverkan i syfte att på bästa sätt kunna hjälpa barn som far illa eller riskerar att fara illa, redogör också för skyldigheten att upprätta en samordnad individuell plan. Här hänvisas till *Samverkansrutin för elevhälsa, första linjen unga, socialtjänst och barn och ungdomspsykiatri i Värmland*¹⁶, som visar att den ska upprättas utan dröjsmål (inom tio dagar) om det bedöms att det behövs för att den enskilde ska få

---

¹⁵ Karlstad kommun, Arbetsmarknads- och socialförvaltningen, barn och ungdomsförvaltningen: *Gemensam handlingsplan. Gemensam riktlinje kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*. Direktörsbeslut, giltig 2019 – 06 tills vidare

¹⁶ Region Värmland: Samverkansrutin för elevhälsa, första linjens unga, socialtjänsten och barn och ungdomspsykiatri i Värmland. Version två. Giltig t o m 2020-12-31.

sina behov tillgodosedda, förutsatt samtycke. De aktörer, där barnet har en pågående kontakt, är enligt rutinen skyldiga att delta vid upprättandet av planen.

Vid intervjuer med socialförvaltningens personal framkommer att SIP initieras där behov ses och att personalen deltar i möten initierade av andra. Detta förutsatt att finns ett pågående ärende. Om inte informeras om att en ansökan/anmälan först måste göras.

Enligt intervju inom socialtjänsten har samtlig personal genomgått utbildning gällande SIP.

Inom skolan kan skolsköterskan initiera att en SIP upprättas. De uppfattar att socialtjänsten hör-sammar kallelsen. I övrigt menar man att rutinen är bra och når sina syften när planer upprättas.

Inom förskola hänvisas till BVC som den instans som kan kalla till ett SIP-möte.

Bedömning

Kontrollmålet bedöms som uppfyllt.

Det finns en tydlig intern styrning inom granskade nämnder för att kalla till möte för att upprätta en samordnad individuell plan. Rutiner visar hur detta ska genomföras. Intervjuer påvisar att styrning i stort följs.

4. Revisionell bedömning

Granskningen visar att barn- och ungdomsnämnden och arbetsmarknads- och socialnämnden inte helt säkerställer att ett förebyggande arbete och samverkan sker för att motverka psykisk ohälsa bland barn och unga.

I granskningen har vi tagit del överenskommelser och styrande dokument som upprättats i syfte att upprätta samverkan och att nå samsyn. Att nå en samsyn, är en förutsättning för en fungerande samverkan. Vi noterar dock att flera av de samverkanöverenskommelser och strukturer för samverkan som beskrivits inte är kända i förvaltningarna. Vi ser inte heller att det finns former för eller faktiska uppföljningar av att styrningen efterlevs. Vi noterar även att de mål som nämns som relevanta för granskningens syfte inte har följts upp.

Vid respektive kontrollmål har följande noterats:

Kontrollmål	Bedömning	Kommentar
Det finns överenskommelser och/eller rutiner för samverkan mellan barn- och ungdomsnämnden och arbetsmarknads- och socialnämnden, vilka visar gemensamma mål och samsyn.	Kontrollmålet bedöms som delvis uppfyllt.	Det finns överenskommelser och rutiner som berör samverkan mellan huvudmännen i länet och som arbetar med barn och unga, dvs även samarbetet mellan barn- och ungdomsnämnden och arbetsmarknads- och socialnämnden. Dokumenten visar en ambition att nå gemensamma mål och samsyn. Flera intervjuer påvisar att styrningen mot samverkan, gemensamma mål och samsyn inte är känd i den operativa verksamheten hos nämnderna.
Det sker ett förebyggande och arbete inom förskola och skola samt inom socialtjänsten	Kontrollmålet bedöms som uppfyllt.	I samverkan bedriver granskade nämnder verksamhet som har ett förebyggande syfte, exempelvis Familjecentralen och Tummen. Förskola och skola har ett uppdrag att arbeta förebyggande. Detta sker bl a genom en struktur för att uppmärksamma tecken på psykisk ohälsa och utifrån detta erbjuda insatser. Socialtjänsten bedriver insatser med förebyggande perspektiv, däribland fältverksamhet och rådgivningsverksamhet
Aktuella nämnder säkerställer att det finns kompetens hos personal som möter barn och unga för att upptäcka psykisk ohälsa	Kontrollmålet bedöms som uppfyllt.	Det finns en styrning för att öka kompetens i syfte att upptäcka de barn som har behov av stöd pga psykisk ohälsa. I granskningen ges exempel på utbildningsinsatser som skett hos granskade

<p>Finns rutiner för att anmäla kännedom om barn och unga i behov av stöd som omfattar såväl kommuninterna som externa parter</p>	<p>Kontrollmålet bedöms som uppfyllt gällande arbetsmarknads- och socialnämndens ansvar men delvis uppfyllt för barn- och ungdomsnämnden.</p>	<p>nämnder, men också att det finns resurspersoner med god kompetens i syfte att vara stöd för och utveckla annan personal.</p>
<p>Det finns en styrning som visar hur en individuell planering ska upprättas där det är befogat.</p>	<p>Kontrollmålet bedöms som uppfyllt.</p>	<p>Det finns en styrning i form av riktlinjer för samverkan mellan granskade nämnder när oro finns för att ett barn far illa. Intervjuerna inom barn- och ungdomsnämnden visar exempel på att denna rutin inte är implementerad. Det finns en samverkansrutin för kommunens och hälso- och sjukvårdens instanser för barn och unga som beskriver anmälnings-skyldigheten.</p>
<p>Det finns en tydlig intern styrning inom granskade nämnder för att kalla till möte för att upprätta en samordnad individuell plan. Rutiner visar hur detta ska genomföras.</p>		

4.1. Rekommendationer

Utifrån vad som framkommit i granskningen väljer vi att ge följande rekommendationer för att säkerställa att ett förebyggande arbete och samverkan sker enligt lagstiftning och övergripande styrning.

- Barn- och ungdomsnämnden och arbetsmarknads- och socialnämnden bör säkerställa att överenskommelser och annan styrning gällande samverkan är känd och tillämpas för att nå gemensamma mål och samsyn. För att säkerställa att dessa är styrande i verksamheten bör de återkommande och strukturerat följas upp.
- Barn- och ungdomsnämndens bör säkerställa att rutinen gällande orosanmälan är implementerad.

2020-01-21

Maria Jäger

Lena Brönnert

Uppdragsledare

Projektledare

Denna rapport har upprättats av Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB (org. nr 556029–6740) (PwC) på uppdrag av Karlstads kommun enligt de villkor och under de förutsättningar som framgår av projektplanen. PwC ansvarar inte utan särskilt åtagande, gentemot annan som tar del av och förlitar sig på hela eller delar av denna rapport.